یادداشت

محمدتقی فهیم | منتقد سینما

آزمون و خطای استانداردسازی جشنواره فیلم فجر؟

احتمالا تا این یادداشت چاپ شود یا با یکی دو روز اختلاف فیلم‌های جشنواره فیلم فجر اعلام خواهد شد و مطابق شنیده‌ها، در این دوره گروهی تحت عنوان هیات انتخاب وجود ندارد و آثار ثبت‌نام شده توسط رئیس سازمان، دبیر و مشاورانش به هیات داوران معرفی خواهند شد. تصمیم رئیس سازمان سینمایی در راستای استانداردسازی جشنواره فیلم فجر چنانچه با لحاظ همه جوانب این مهم انجام شود، گام بلندی است که تغییرات زیربنایی به‌جای خواهد گذاشت. حذف هیات انتخاب جشنواره اتفاقی اساسی است که بالطبع با موافقت و مخالفت‌هایی مواجه خواهد شد. نگارنده ازجمله موافقان این اتفاق بوده و هست و به گواه آرشیو مطالب، حداقل در همین سه سال گذشته و در همین ستون، در آستانه برگزاری جشنواره متذکر شده‌ام که هیات انتخاب جشنواره نه تنها پاشنه آشیل این رویداد است که حتی سهم حاکمیتی جشنواره را نادیده گرفته یا حداقل تضعیف می‌کند؛ ضمن این‌که دبیر جشنواره و رئیس سازمان سینمایی را از پاسخگویی ضعف‌های مترتب بر جشنواره باز می‌دارد و همه نقایص و مطالبات و اعتراض‌ها به هیات انتخاب حواله داده می‌شود و آقایان با خیال راحت کنار نشسته و نظاره‌گر وضعیت هستند. به نظر باید از این تصمیم به‌دلایل مختلفی حمایت کرد و اقدام فریدزاده و همکارانش در سازمان جشنواره را ستود. انصاف نیز حکم می‌کند که در کنار نقدهای هفتگی این ستون به وضعیت سینما و چگونگی مدیریت آن، تصمیم بزرگ حذف هیات انتخاب را مورد حمایت و تشویق قرار داد. به قول معروف «ذم وی کردی، مدحش نیز بگو». درواقع در هیچ فستیوال مهم، جریان‌ساز و استاندارد جهانی، بخشی تحت عنوان هیات انتخاب وجود ندارد. یعنی هیچ فستیوال دولتی و حکومتی، عنان و اختیار انتخاب فیلم‌های قابل رقابت را به گروهی معدود نمی‌سپارد تا به هر طرف که دل‌شان خواست بکشانند یا مسیر مضمونی/ فرمی و خصوصا موضوعی رویداد عظیمی مانند فجر را تعیین و در بسیاری موارد منحرف کنند. دقت کنیم مهم‌ترین‌ها مانند کن، برلین و... فقط دبیر و مشاوران معتمد دبیر فیلم‌ها را از سراسر جهان انتخاب می‌کنند و آثار به مصلحت استراتژی‌های جشنواره را وارد بخش رقابت می‌کنند تا داوران بهترین‌ها را گزینش کنند. البته در داخل هم تجربه‌های موفقی در این زمینه داریم ازجمله جشنواره مردمی فیلم عمار که به همین دلیل اساسی در طول برگزاری‌اش از اهداف اولیه عدول نداشته و نیز جشنواره سینماحقیقت که چند دوره است هیات انتخاب را حذف کرده و تقریبا جواب خوبی در زمینه حفظ مرزهای لازم و عدم عدول از سیاست‌های تبیین شده گرفته است. بنابراین اگر این حذف صحت داشته باشد، جشنواره فیلم فجر با این اقدام جسورانه و مصلحتی، قدم در راهی گذاشته که یکی از اشکالات بنیانی در ساختار اجرایی‌اش برطرف خواهد شد. حتی اگر در دوره اول حذف هیات انتخاب به نوعی آزمون و خطا در پی داشته باشد بازهم نافی درست بودن این حرکت نیست بلکه باید به‌تدریج اشکالاتش را برطرف کرد، ازجمله دخیل کردن گرایش‌های جناحی، خصوصا در زمینه به‌کارگیری کارشناسان مشاور می‌تواند این روند اصولی را تضعیف کند یا از تأثیر و نقش حاکمیتی به کف دولتی و جناحی تقلیل یابد. نکته بارز دیگر این فراز مهم وقتی خود را نشان می‌دهد که رئیس و دبیر حالا باید خودشان هم فیلم‌ها را دیده باشند.

متن کامل این یادداشت را در جام جم آنلاین بخوانید

متن کامل

خبر

تبریز؛ تجلی‌گاه هنر و فرهنگ ایثار

دومین جشنواره ملی فیلم و فیلمنامه «ایثار» با معرفی برگزیدگان در تالار پتروشیمی تبریز به ایستگاه پایانی رسید. این رویداد سه‌روزه که با استقبال گسترده مخاطبان همراه بود، با هدف بازخوانی حماسه‌های ملی و ترویج فرهنگ شهادت در قالب هنر سینما برگزار شد. فرهاد قائمیان دبیر هنری جشنواره، از ارسال ۲۴۴۰اثر در پنج بخش رقابتی خبر داد و بر غنای علمی این دوره با برگزاری شش نشست تخصصی تأکید کرد. مسئولان استانی نیز ضمن تجلیل از نقش تاریخی آذربایجان در صیانت از ایران، هنر متعهد را مؤثرترین ابزار برای انتقال میراث شهدا به نسل جوان دانستند. در بخش جوایز، فیلم سینمایی «درآغوش درخت» به کارگردانی بابک خواجه‌پاشا خوش درخشید و تندیس بهترین فیلم و کارگردانی را دریافت کرد. همچنین آثاری چون «احمد»، «پیشمرگ»، «تا صبح» و مستند «نامه‌ای برای ریحانه» در کنار برگزیدگان بخش هوش مصنوعی و نماهنگ مورد تقدیر قرار گرفتند. این جشنواره فراتر از رقابت، بستری برای پیوند پژوهش و خلاقیت فراهم کرد تا تبریز بار دیگر به‌عنوان خاستگاه روایت‌های ماندگار ایثار، شایستگی خود را برای میزبانی دائمی این رویداد ملی به اثبات برساند.

افسانه سپهر تلفیق شاهنامه با هری پاتر

عماد رحمانی: سپهر در مراحل مختلف انیمیشن با ویژگی‌هایی از قبیل از خودگذشتگی، ایثار و هوش آشنا می‌شود

نسرین بختیاری
گروه فرهنگ

پس از موفقیت جهانی انیمیشن بزرگسالانه «شمشیر و اندوه» که بیش از ۱۵ جایزه بین‌المللی به دست‌آورد، گروه تولیدکننده این انیمیشن با ساخت «افسانه سپهر» سراغ مخاطبان کودک و نوجوان رفت؛ اثری فانتزی و ماجراجویانه که سپهر، نوجوان معمولی اما شجاع، همراه یوزپلنگ وفادارش، (بابو) برای نجات خانواده و سرزمینش از نیروهای شر وارد سفری پرهیجان می‌شود. این انیمیشن که از سوم دی اکران خود را شروع کرده، تا امروز بیش از دو میلیارد و ۳۶۵ میلیون تومان فروخته است. افسانه سپهر با تلفیق نشانه‌های اساطیری ایرانی مانند نگاره‌های اسلیمی، الهام از شاهنامه و استانداردهای جهانی فیلم‌های فانتزی، قهرمانی بومی خلق کرده که کودکان ایرانی با آن همذات‌پنداری می‌کنند. در گفت‌وگویی که با عماد رحمانی، کارگردان این انیمیشن داشتیم، درباره چگونگی ساخت این انیمیشن، ترسیم فضاها و حذف صدای کاظم سیاحی(بابو) در اکران نسبت به نسخه جشنواره صحبت کردیم که در ادامه از نظر می‌گذرانید.

چه شد که پس از ساخت انیمیشن بزرگسال «شمشیر و اندوه» سمت تولید افسانه سپهر رفتید؟

به دلیل فضای بزرگسال گروهی ما در شروع کار و تجربیات در حوزه ویدئوگیم، به سمت ساخت «شمشیر و اندوه» مناسب رده‌سنی بزرگسال رفتیم اما بعد از اتفاقاتی که در جشنواره فجر تجربه کردیم و نوع تعامل مخاطبان با اثر به این نتیجه رسیدیم که در ایران همچنان انیمیشن برای گروه سنی کودک و نوجوان تعریف می‌شود. با این حال، «شمشیر و اندوه» موفقیت‌های بین‌المللی بسیار خوبی داشت و جوایز مهمی از جمله جایزه سال جشنواره ساکرامنتو و پس از آن بیش از ۱۵ جایزه بین‌المللی دیگر گرفت. در ایران نیز در جشنواره کودکان و نوجوانان بهترین دستاورد فنی و هنری را به دست آورد و در پلتفرم‌هایی مانند آمازون و اپل تی‌وی پلاس با نام بین‌المللی The Boy and the Sword از اردیبهشت ۱۴۰۴ اکران جهانی خود را آغاز کرد. در ایران برای اکران عمومی، اکثر پخش‌کنندگان احساس می‌کردند گروه ما توانایی دارد، ولی ممکن است شمشیر و اندوه به برندشان ضربه وارد کند. چون مخاطب هدف انیمیشن در ایران کودک و نوجوان هستند، نه بزرگسالان. در مقابل، چون در اروپا و آمریکا ساخت انیمیشن برای مخاطب بزرگسال امری عادی است و به راحتی وارد بازار جهانی می‌شود، تصمیم گرفتیم تجربه کار برای مخاطب کودک را پس از شمشیر و اندوه گسترش دهیم و افسانه سپهر را بسازیم. پس از شمشیر و اندوه بررسی کردیم چگونه می‌توانیم مخاطب کودک را هدف قرار دهیم و چه قصه‌ای برای‌شان مناسب است. از طرف دیگر این اتفاق برای گروه نیز خیلی خوشایند بود. چون با تغییر فضای انیمیشن تجربیات جدیدی در فرآیند ساخت از جمله طراحی شخصیت‌ها، مدل‌سازی و فضای جدید به دست می‌آوریم. همه اینها انگیزه وافری برای کار در گروه ما به وجود آورد.

این انیمیشن محیط‌های مختلفی دارد و در عین این‌که تلاش کردیم محیط عمومی‌تر باشد، مؤلفه‌هایی مانند درختان جنگل هیرکانی ایران در آن وجود دارد

محیط ترسیم‌شده در این انیمیشن چندان به معماری و زیست‌بوم ایرانی نزدیک نیست و انگار تلفیقی از چند محیط مختلف خارجی است. چرا به سمت چنین محیطی رفتید؟

برای توضیح باید کمی به عقب و زمانی برگردیم که می‌خواستیم سپهر و جهان داستان او را خلق کنیم. به‌عنوان کسی که نگارش و کارگردانی کرده‌ام، بسیار دوست داشتم قهرمانی را تصویر کنیم که کودک ایرانی با آن همذات‌پنداری کند. باوجود توسعه خوبی که در صنعت انیمیشن ایران رخ داده، محتوا به طور عمده از خارج ایران تأمین می‌شود. بنابراین، کودکان ما به یک سری شخصیت، فضا و شکل قهرمان‌پروری غربی عادت کرده‌اند. برای این‌که بتوانیم بچه‌ها را همراه کنیم، سعی کردیم نشانه‌هایی را که دوست دارند یا به چشم‌شان آشناتر است در کار بگنجانیم تا ابتدا سپهر را درک کنند و او را به‌عنوان قهرمان دوست داشته باشند و با او همراه شوند. این انیمیشن محیط‌های مختلفی دارد و در عین این‌که تلاش کردیم محیط عمومی‌تر باشد، مؤلفه‌هایی مانند درختان جنگل هیرکانی ایران در آن وجود دارد. به‌همین‌دلیل داستان را بدون زمان و مکان مشخص نوشتم اما در این بی‌زمانی و بی‌مکانی، ارجاعات خودمان را وارد کردیم، چون مزیت رقابتی ما قصه ایرانی است.؛ اگر عین قصه غربی را مطرح می‌کردیم که پیکسار و دیزنی بهترش را می‌سازند. پس، این گزاره را مطرح کردیم که سپهر شخصیت ایرانی اما عادی است، که اشتباه می‌کند و می‌ترسد و کودکان می‌توانند با او همراه شوند. در لوکیشن‌ها، جزیره اول را بسیار شبیه کاسپین (شمال ایران) طراحی کردیم و به شکل جزئی در دوبله از لهجه‌ها بهره گرفتیم تا همراهی ایجاد شود. واژه «کلات» در ادبیات مشهدی به معنای پناهگاه است و مجسمه‌ها و فضای ایرانی را ترسیم کردیم. درحال‌حاضر که اکران روسیه افسانه سپهر شروع شده، کشورهای مشترک‌المنافع آن را دوست داشتند و در تور جهانی نیز خیلی از آن استقبال شد.

چه فرآیندی را برای رسیدن به سبک بصری افسانه سپهر به‌خصوص در طراحی شخصیت سپهر پشت سر گذاشتید؟

ما حدود شش‌ماه در مرحله پیش‌تولید بودیم و در این مدت سبک‌های متعدد خارجی را بررسی کردیم تا بتوانیم سبک بصری خودمان را بسازیم. همچنین برای طراحی پالت‌های رنگی نشانه‌های مورد علاقه کودکان با کارشناسان کودک صحبت کردیم. پالت‌های رنگی را متناسب با تغییر فضا به کار بردیم و به‌عنوان‌مثال، از جایی که فضا خانوادگی بود، از رنگ گرم استفاده کردیم اما هراندازه فضا تاریک‌تر و سردتر شد، کنتراست رنگ پایین آمد تا بچه‌ها با رنگ و نور ارتباط بهتری برقرار کنند. در مورد شخصیت سپهر برای ما مهم این بود که قهرمان خودمان را بسازیم. سپهر ابتدا پسربچه‌ای عادی بود و به‌تدریج در این فرآیند رشد و سفر قهرمانی خود را آغاز کرد. هنگام ظاهرشدن با لباس ابرقهرمانی، صدف دست سپهر متعلق به شمال ایران و نگاره‌های شنل او اسلیمی است. حتی تیروکمانی که او به دست می‌گیرد، برگرفته از فرهنگ ایرانی است. سعی کردیم هرجا می‌توانیم، از نشانه‌های خودمان در انیمیشن استفاده کنیم. سنگ‌هایی که سپهر پیدا می‌کند، برگرفته از عقیق نیشابور است. انجام این کارها به‌رغم جزئی بودن نشانه‌هایی است تا بدانیم متعلق به زیست بوم ماست. در یکی از مهم‌ترین جشنواره‌های خارجی (KIDSFIRSTFilmFestival) این کار نمایش داده شد و بسیاری از بچه‌هایی که فیلم را دیده بودند، می‌گفتند خیلی حس ایرانی‌بودن از آن گرفتند. شاید برای چشم ما که عادت داریم، این نشانه‌ها معمولی به نظر برسد و کمتر به چشم بیاید اما برای خارجی‌ها خیلی مشهود بود که کار از چه فرهنگ و فلسفه‌ای سرچشمه گرفته است.

صدف دست سپهر، هنگام ظاهرشدن با لباس ابرقهرمانی، متعلق به شمال ایران و نگاره‌های شنل او اسلیمی است. حتی تیروکمانی که به دست می‌گیرد، از فرهنگ ایرانی است

در طراحی شخصیت‌ها و محیط‌ها، مرز بین وفاداری به نمادهای اساطیری ایران و استانداردهای جهانی فانتزی را چگونه در نظر گرفتید؟

افسانه سپهر به‌طور قطع در دسته‌بندی کارهای فانتزی قرار می‌گیرد. ما در طراحی‌ها همیشه دو مؤلفه مهم را مدنظر داشتیم و این کار را با مشورت مداوم، به‌ویژه از کارشناسان کودک، انجام دادیم. حتی در نسخه اکران، وقتی با دوستان شبکه پویا و نهال برای تبلیغات صحبت کردیم، گفتند برخی سکانس‌ها هنوز کمی ترسناک هستند و بهتر است تعدیل شوند. به همین دلیل، نسخه اکران ما ۶ دقیقه کوتاه‌تر از نسخه جشنواره شد تا بچه‌ها برای این صحنه‌ها اذیت نشوند. خیلی تلاش کردیم در طراحی به اسطوره‌های خودمان وفادار باشیم. به‌عنوان‌مثال، «دیو» در ادبیات حماسی ایران به موجودی گفته می‌شود که دین ندارد و غریبه است و به بند کشیده شده و این داستان شبیه به بند کشیده‌شدن ضحاک در دماوند است. سعی کردیم تک‌تک شخصیت‌ها ریشه‌دار باشند و در تصویرسازی به ذهنیت بچه‌ها نزدیک شویم. به‌عنوان‌مثال، دیو دریا یا دیگر دیوها برگرفته از فرهنگ باستانی ایران هستند. هر مرحله‌ای که سپهر برای رسیدن به بلوغ و سفر قهرمانی پشت‌سر می‌گذارد، برگرفته از فرهنگ ایرانی یا ادبیات ایران مانند شاهنامه است. به‌علاوه، ادای دینی به کارهای بزرگ فانتزی دنیا مثل «هری پاتر» و «ارباب حلقه‌ها» صورت گرفت.

چه چالش‌های فنی برای ترسیم چنین فضایی در انیمیشن داشتید؟

ما در «شمشیر و اندوه» سکانس‌های شلوغ زیادی را تجربه کردیم و کار در «افسانه سپهر» نیز خیلی پیچیده بود اما کار ما محسناتی داشت. یکی آن‌که پیوستگی در تولید را حفظ کردیم. گروه فنی ما بیش از هشت سال است در زمینه تولید فعال بوده و پس از پایان تولید یک انیمیشن، وارد تولید انیمیشن‌های دیگر می‌شویم. این باعث شد چالش‌های ما در فرآیند تولید به حداقل برسد.

با توجه به اکشن بودن بخش‌های زیادی از اثر، در کارگردانی سکانس‌های نبرد، اولویت شما حفظ تداوم مکانی بود یا ایجاد حس تعلیق از راه کات‌های سریع؟

یکی از مهم‌ترین سکانس‌های اکشن جایی بود که سپهر و بابو وارد سرزمین برفی شدند و با دیو برفی مواجه می‌شوند. خیلی تلاش کردیم هم اکشن را سریع نشان دهیم و هم تعلیق کافی ایجاد کنیم. چون دوست داشتم بچه‌ها با احساس‌شان فیلم را ببینند و با آن ارتباط بگیرند. گاهی منتقدان این نقد را به من وارد می‌کردند که دیوها کمی سریع تمام می‌شوند و سپهر ساده از آن عبور می‌کند اما معتقدم مفاهیم در مراحل مختلفی که سپهر از آن عبور می‌کند، به کودکان و نوجوانان منتقل می‌شود. یعنی سپهر در مراحل و مکان‌های مختلف با ازخودگذشتگی، اعتماد، ایثار، شجاعت و هوش آشنا می‌شود. یک نظر را در یک وبگاه فروش بلیت دیدم که پدری نوشته بود از این فیلم احترام و محبت به پدر و مادر را یاد گرفته است و این همان چیزی بود که دوست داشتم در فیلم پررنگ باشد. در تدوین هم سعی کردیم ریتم را خیلی سریع کنیم تا مخاطب بیشتر با فضا ارتباط بگیرد.

متن کامل این گفت‌وگو را در جام جم آنلاین بخوانید

متن کامل

قاب

هدیه هنری افشاریان به مردم

سجاد افشاریان از اجرای رایگان نمایش «بَک تو بِلَک» در فردا جمعه ۱۹دی‌ماه خبر داد. وی هدف از این اقدام را حمایت از علاقه‌مندانی دانست که به‌دلیل شرایط دشوار معیشتی موفق به تماشای این اثر نشده‌اند. در صورت استقبال، سانسی فوق‌العاده نیز به برنامه افزوده می‌شود. افشاریان همچنین بر تداوم کمپین آزادسازی زندانیان تأکید کرد و افزود: جزئیات این اقدام خیرخواهانه به‌زودی اعلام می‌شود تا با مشارکت مردمی، زمینه بازگشت زندانیان بیشتری به آغوش خانواده فراهم گردد.

تولید

جشنواره فجر حاشیه‌دار شد

فیلم سینمایی «حاشیه» محصول مشترک سازمان هنری رسانه‌ای اوج و سوره سینما با پایان مراحل فیلمبرداری، متقاضی حضور در چهل‌وچهارمین جشنواره بین‌المللی فیلم فجر شد. این اثر به کارگردانی محمد علیزاده‌فرد و تهیه‌کنندگی یوسف منصوری، در ژانر اجتماعی و معمایی-پلیسی ساخته و نسخه بازبینی آن به دبیرخانه جشنواره ارائه شده است. در این پروژه سینمایی که لوکیشن‌های آن در تهران و کرج قرار داشت، بازیگرانی چون هادی کاظمی، مهران احمدی و ونوس کانلی به ایفای نقش پرداخته‌اند. علیزاده‌فرد با کارنامه‌ای شامل ۲۵ مستند و فیلم داستانی و تجربه حضور در بخش سودای سیمرغ با فیلم «تروا» این بار با فضایی متفاوت به رقابت فجر بازمی‌گردد. این همکاری مشترک، داستانی معماگونه را روانه ویترین سینمای ایران کرده است. حضور دو نهاد بزرگ فرهنگی در تولید «حاشیه»، این فیلم را به یکی از آثار مورد انتظار جشنواره پیش‌رو تبدیل کرده است.

تاریخ

روایت زنده از هزاره‌های اساطیر ایران

کتاب سه‌جلدی «فرهنگ هزاره‌های اساطیر ایران و افسانه‌ها و باورهای عامه ایران» به قلم سودابه فضایلی، توسط انتشارات «کتابسرای نیک» روانه بازار نشر شد. این اثر پژوهشی با نگاهی جامع و میان‌رشته‌ای، سیر تحول ادیان، آیین‌ها و باورهای معنوی ایران را از تمدن ایلام تا حماسه شاهنامه و اکاوی می‌کند. فضایلی در این مجموعه، اسطوره و فرهنگ عامه را نه به‌عنوان میراثی منجمد بلکه جریانی زنده و پیوسته در زندگی روزمره ایرانیان ترسیم کرده است. ساختار کتاب شامل بررسی اساطیر زرتشتی، مانوی، میترایی، زروانی و مزدکی در کنار آیین‌های مربوط به سوگ، شادی و اشیای نمادین است که تصویری روشن از تداوم اندیشه‌های کهن در دوران معاصر ارائه می‌دهد. سودابه فضایلی پژوهشگر پیشکسوت عرصه اسطوره‌شناسی، در این مرجع ارزشمند مرز میان روایت‌های باستانی و تجربه زیسته را از میان برده است. آیین رونمایی از این کتاب با همکاری مجله «بخارا» و حضور بزرگان ادبیات روز یکشنبه ۲۸ دی‌ماه برگزار خواهد شد.